

SAMTAL I PLENUM

Litteraturstudiet och det akademiska språket

Konferensens avslutande paneldiskussion leddes av professor Rikard Schönström. I panelen ingick Anna Adeniji, Annelie Bränström Öhman, Cristine Sarrimo och Paul Tenngart. Efter några inlägg från panelens deltagare var konferensens övriga deltagare välkomna att yttra sig; uttalanden gjordes då av Erik Zillén, Ingemar Nilsson, Roland Lysell och Immi Lundin.

Texten återger en lätt bearbetad version av det samtal som fördes.

Rikard Schönström: Jag hade tänkt att först försöka mig på en liten sammanfattning av det som har blivit sagt i de väldigt fina föredragen under konferensens gång. Sedan hade jag tänkt att ställa en fråga till panelen och på så sätt kunde diskussionen sätta igång.

Det har ju med all önskvärd tydlighet framgått under konferensen att språket inom litteraturvetenskapen inte bara fungerar som ett kommunikationsmedel. Det fungerar givetvis också som ett kommunikationsmedel, men det är samtidigt någonting annat, någonting mer. Det är ett forskningsinstrument skulle man kunna säga. Inom andra vetenskaper och i synnerhet naturvetenskapen använder man sig av många olika och avancerade instrument och apparater för att kunna studera sitt forskningsobjekt: mikroskop, teleskop och mätinstrument och hela laboratorier. Inom litteraturen har vi bara ett forskningsredskap och det är vårt språk, men det fungerar på ungefär samma sätt som ett mikroskop eller teleskop.

Vi ser saker genom det, som vi annars inte hade kunnat se. Vilka konsekvenser får då detta för litteraturvetenskapen, kan man fråga sig.

För det första kan man ju konstatera att det inom litteraturvetenskapen inte finns någon klar gräns mellan forskning och förmedling. Det är inte så att vi först analyserar en dikt eller en roman och sedan förmedlar våra resultat. Vi analyserar litteraturen med pennan i hand, så att säga. Och forskningsobjektets djupare karaktär eller inre egenskaper framträder först som ett resultat av den egna språkliga processen. Jag tror att det var något sådant som Anna Adeniji hade i tankarna när hon i sitt föredrag insisterade på att det akademiska skrivandet utgör en kreativ metod, och det var något sådant som Annelie Bränström Öhman diskuterade under rubriken "Forskaren som författare". De resultat litteraturforskaren når fram till beror i mycket hög grad på hur hon eller han hanterar sitt språkliga instrument – alltså vilka narrativa mönster, vilka retoriska figurer, syntaktiska strukturer hon eller han använder sig av. En metafor i den litteraturvetenskapliga diskursen fungerar på samma sätt som en modell, en heuristisk modell, i den naturvetenskapliga diskursen.

Det betyder också, och det tycker jag är intressant, att det vi på universitetet brukar kalla den tredje uppgiften för litteraturvetenskapen i själva verket tenderar att sammanfalla med den första uppgiften, om nu den första uppgiften är själva forskningen. Jag kan visserligen ibland rikta mig till en annan publik än mina

litteraturvetenskapliga kolleger när jag skriver och då anpassar jag i regel mitt språk till denna publik. Men när jag skriver en artikel på en kultursida eller håller ett föredrag i den lokala rotaryklubben, gör jag i princip samma sak som när jag skriver en vetenskaplig avhandling: jag använder språket på ett kreativt eller finurligt sätt för att undersöka, förklara och presentera litteraturen.

En annan viktig slutsats är att litteraturvetenskapen utgör ett metaspråk, alltså ett språk om ett annat språk. Som litteraturvetare kan man givetvis intressera sig för andra saker än själva den litterära texten – man kan intressera sig för författarens person, till exempel, eller den historiska bakgrunden till ett litterärt verk. Men det är svårt att tänka sig en litteraturvetenskap som inte skulle syssla med texter överhuvudtaget. Litteratur är trots allt en språklig aktivitet, någonting man gör med språket. Och frågan blir då naturligtvis vilket förhållande litteraturvetenskapen bör ha till detta språk. Det var den frågeställningen som Jesper Olsson försökte belysa på många spännande sätt i sitt föredrag och det är också någonting som har dykt upp i de andra föredragen.

Ser man till den litteraturvetenskapliga praktiken idag kan man konstatera att det finns ett ganska stort avstånd mellan det litterära språket och det litteraturvetenskapliga. Det beror möjligen på den avancerade teoriutbildningen i vår tids litteraturvetenskap. Men det hänger säkert också samman med, och det tycker jag är viktigt att understryka, en positivistisk strävan efter vetenskaplighet. Litteraturvetenskapen vill ju inte vara sämre än andra vetenskaper. Tar man däremot hänsyn till att litteraturvetenskapen i grund och botten begagnar sig av samma språk som litteraturen och måste använda sig av samma retoriska, narrativa, syntaktiska figurer så kan förhållandet mellan de bägge diskurserna plötsligt bli ganska intimt. Litteraturen kan så att säga smitta av sig på litteraturvetenskapen. Så har

det också varit under långa perioder i litteraturvetenskapens historia, under romantiken till exempel, men också om man ser på vår tids litteraturvetenskap, till exempel på nykritiken under dess glansdagar i Storbritannien och USA eller när den tematiska kritiken stod på sin höjdpunkt i Frankrike eller under vår egen tids poststrukturalistiska och postpoststrukturalistiska forskning. Intressant nog är det under de här perioderna som litteraturvetenskapen har varit som allra mest framgångsrik. Att sådana kritiker som T.S. Eliot eller Paul Valéry eller Roland Barthes – jag kunde nämna många fler – nådde ut till en överraskande stor publik berodde förmodligen på att de vårdade sitt språk, lade sig vinn om en viss stil. Det samma skulle man helt säkert kunna säga om många svenska litteraturforskare, och här tänker jag framför allt på lundensiska litteraturforskare som Fredrik Böök, Carl Fehrman och Staffan Björck. Men man kan ju också tänka på Olof Lagercrantz. Eller varför inte Horace Engdahl?

Självfallet kan man också kritisera den här mimetiska hållningen till litteratur. Det kan väl knappast vara litteraturforskningens uppgift att göra precis samma sak som författaren eller det litterära verket. Som litteraturforskare vill man väl inte bara imitera eller reproducera det forskningsobjekt man undersöker – man vill säga någonting mer om det litterära verket än vad verket självt kan säga: man vill tränga under textens yta; man vill avslöja textens hemligheter – kanske rentav tala emot texten. Och därför krävs det också någon form av kritisk distans till litteraturen. Det där blir särskilt tydligt när man ställer den övergripande fråga som har aktualiserats i samtliga föredrag under den här konferensen: Vem skriver vi litteraturvetare för? Till vem, eller möjligen vad, riktar vi våra ord? Och det finns, som jag ser det, åtminstone tre olika svar på den frågan.

Det första är så självklart att vi knappast själva tänker på det: vi skriver naturligtvis för litteraturen, det vill säga för dem som sysslar

med litteratur och kanske i första hand författare och kritiker. Vi vill vara trogna den litterära texten säger vi, vi vill lyfta fram textens förtjänster och till varje pris undvika att begå våld mot texten eller reducera den till något trivialt och torftigt. Det där känner vi alla igen. Hur ofta har vi inte fått höra det av studenter på grundutbildningen? De måste skriva på ett speciellt sätt därför att den här texten är så speciell att den kräver att jag anpassar mitt språk till den. Vi lägger gärna vårt eget språk, om vi nu skriver för litteraturen, så nära forskningsobjektet som möjligt.

Det andra svaret på den här frågan är också ganska naturligt: vi skriver för vetenskapen, det vill säga för våra egna kolleger som talar ungefär samma vetenskapliga språk som vi och som kan befordra oss till lektorer eller professorer. Alltså försöker vi gå i dialog med tidigare forskning. Vi försöker vara nogga med källhänvisningarna, vi försöker använda en stringent vetenskaplig och ofta ganska abstrakt terminologi.

Det tredje svaret kan också te sig fullt logiskt. Vi skriver givetvis för läsarna, det vill säga den breda publiken eller åtminstone den bildade offentligheten, för alla dem som vill lära sig lite mer om litteratur och som kanske ska använda sig av litteratur i sitt arbete – som lärare eller bibliotekarier, eller vad det nu kan vara, men som inte är särskilt väl förtrogna med litteraturvetenskaplig terminologi. Och när vi gör det försöker vi anstränga oss för att vara pedagogiska eller lite journalistiska, som någon sa igår, för att leva upp till de behov som den här gruppen eventuellt har.

Den stora svårigheten som jag ser det är att skriva för dessa tre grupper samtidigt. Min fråga till panelen är därför: Bör vi som litteraturvetare försöka skapa ett akademiskt, litteraturvetenskapligt språk som tillfredsställer alla dessa grupper och deras behov eller bör vi dela upp vår verksamhet i olika typer av aktiviteter, så att vi ibland skriver för den ena gruppen och ibland för den andra? Måste vi som lit-

teraturforskare ha olika skrivrum, som Anna Williams argumenterade för i sitt inledande föredrag?

Den frågan kastar jag nu ut till er och hoppas att ni kan presentera ett kort svar och sedan kan diskussionen fortsätta.

Anna Adeniji: Jag tänker spontant att det inte finns någon särskild poäng med att skapa ett språk för att tillfredsställa alla grupper. Vi behöver skriva på olika sätt i olika sammanhang – så är det för alla som skriver. Däremot tror jag att vi kan hitta olika former av allianser och symbioser mellan språken som gör att vi kan tränga undan gränserna något. För den här uppdelningen som du gjorde, den är ju i praktiken inte så uppdelad. Det är ju ibland samma personer i flera olika grupper och vi själva som läsare vill läsa olika typer av texter. Så jag skulle säga nej till att försöka skapa *ett* gemensamt språk, för det blir bara ytterligare en ny form som kan begränsa oss.

Cristine Sarrimo: Jag kan bara hålla med. Det verkar lite märkligt eller utopiskt som projekt att vilja tillfredsställa alla grupper, och så undrar jag: Hur skulle framgången i så fall mätas? Och är vårt syfte verkligen att nå ut till så många som möjligt? Du nämnde det inledningsvis, Rikard, men jag tycker att det är tveksamt som utgångspunkt för ett skrivande överhuvudtaget. Och så skulle jag, som kommer från en flervetenskaplig miljö och som också har jobbat tvärvetenskapligt med alla de dilemman som följer av det, vilja lägga till denna fjärde kategori av presumtiva läsare. Vi har ju inte nämnt det tvärvetenskapliga här idag för den litteraturvetenskapliga utgångspunkten har varit så självklar. Jag vet ju, med min kropp och själ, vad det innebär att tvingas kommunicera med exempelvis samhällsvetare och att inför samhällsvetare motivera sitt existensberättigande på sin egen arbetsplats. Men jag har också under forskandet upptäckt att det finns väldigt många beröringspunkter.

Och det är därför jag vänder mig lite emot den slentrianmässiga bilden av naturvetare, att de, som Annelie nämnde, alla skulle skriva enligt ett program eller en mall. Deras forskningsprocess ser i allmänhet inte ut på det sättet. Det beror på var vi själva fäster blicken. Och där kanske man kan prata om olika forskningsprocesser och inte bara om den färdiga produkten – för vi stirrar oss gärna blinda på produkten, det vill säga själva texten så som den ser ut när allt är färdigt. Men, som Annelie lyfte fram, det är också allt spillet, allt det där som finns innan, som är så intressant. Där tror jag att naturvetare, och även samhällsvetare, har mycket att lära av oss litteraturvetare. Det är därför jag ibland, i litteraturvetenskapliga sammanhang, även kallar mig för kulturvetare: för att markera att gränserna mellan disciplinerna faktiskt inte är så strikta. Vi har också väldigt mycket att lära av andra discipliner. Inte bara av antropologin och etnologin, utan även av naturvetare. Och det tycker jag också är spännande, apropå det här med konstnärlig forskning, att av tradition samarbetar inte litteraturvetare med författare. Det har kanske blivit så i modern tid. Pratar du med författare så möter du ju samma, nästan, aversion hos dem också. De vill inte samarbeta med oss litteraturvetare, utan de tycks hellre samarbeta konstnärligt med naturvetare och teknologer. Varför är det så? Att vi, som tror oss ligga nära den konstnärliga praktiken, faktiskt sällan samarbetar med den och därför är långt borta från den. Och som sagt – de konstnärliga praktikerna finner ju inspiration hos andra discipliner, som vi då ofta slentrianmässigt kallar för programmatiska och säger att de sysslar med mallat skrivande och så vidare. Jag tror att gränsdragningarna mellan discipliner är viktiga, inte bara själva skrivakten.

Annelie Bränström Öhman: För mig handlar frågan om vem vi skriver för alltid också om vad vi skriver om. Den kan inte lösas från det. Jag umgås väldigt mycket med Sara Lid-

mans texter i min forskarvardag. Hon var ju, som de flesta av er vet, under ett drygt decennium framför allt verksam som politiskt författare. Hon skrev artiklar och reportage. Det var till och med debatter om varför inte Sara Lidman skrev romaner, hon som är en av Sveriges främsta romanförfattare. I en essä i *Varje löv ett öga*, en samling av essäer och reportage, ger hon ett väldigt fint svar på det. Hon skriver att hon inte riktigt förstår det där, när hon får brev från läsare och får påpekande från kritiker att hon borde hålla sig till att skriva romaner – för det handlar ju egentligen om samma ämnen. Skillnaden är, skriver hon, att där artikeln handlar om stubinträden som brinner väldigt snabbt och som man måste ge ett svar på med en gång, så handlar romanskrivandet om det långsamma tänkandet. ”Romanen stammar sina svar på en livslång utmaning”, skriver hon. Att det tar lång tid, att man bara behöver antyda det. Det är ju därför romanen är den stora genren: där har vi långdistansen mot kortdistansen. Jag menar att man kan överföra Sara Lidmans svar på vår verksamhet. Rätt ofta handlar det om: vilket är tilltalet? Vilka vi skriver för handlar om vilket tilltal vi vill ha, men också vilken fråga vi vill svara på. Ämnet kan vara detsamma – i en populärvetenskaplig artikel, en essä eller monografi. Men eftersom formen ser annorlunda ut måste skrivandet anpassa sig till formen. Men det handlar om samma sak i grunden, samma frågor som bränner till. Det är ett väldigt viktigt påpekande som Cristine gör, att man ska akta sig för att kategoriskt och generaliserade skäpa ut andra forskningstraditioner, som kanske även jag gjorde mig skyldig till i förbifarten. För naturligtvis handlar det också om speciella kunskaps- och kreativa processer i andra discipliner, även om resultaten, de tryckta texterna, kanske skiljer sig väldigt mycket från våra. Men det jag tänker på i det här tvärvetenskapliga korsdraget, där också jag har befunnit mig i många år, är att just de lärdomar man drar från det gör att man kan se sådana här saker

och få det tydligt för sig vilket tilltal man vill ha, vilka man vill tala till. Som litteraturvetare har vi inte längre råd med att bara besvara frågor innanför våra disciplinära väggar. Vi måste göra det i vetenskapssamhället i stort. Det här är ju någonting man tar upp på grundkursnivå med uppsatsstudenter: att det inte räcker med att bara skriva om, exempelvis, Kerstin Ekmans *Vargskinnet* utan att fråga sig: varför är det här intressant? Vilken är din fråga? Vad är det för någonting du söker med din framställning?

Och den frågan blir många gånger studenterna svaret skyldig. Men jag tror att vi alla måste träna mer på att kunna svara på varför det här är intressant. Inte bara inom litteraturvetenskapen, utan också i en större diskussion om det mänskliga, där det handlar om livet som vi lever. Anna Williams var ju inne på det i sitt föredrag, men i det tvärvetenskapliga korsdraget, ska jag säga avslutningsvis, kommer naturvetenskapen in på ett väldigt produktivt och inspirerande sätt, vilket man kan se på det genusvetenskapliga fältet, med *new materialism*, där man har kvantfysik via Karen Barad och ”techno-science” via Donna Haraway, och det har ju betytt otroligt mycket. Allting är väl inte exemplariskt tillgängligt, men det har ju hänt mycket med språket, med sättet att ställa frågor. Det är otroligt viktigt att påpeka att vi måste se att vi har fönster och dörrar i det litteraturvetenskapliga rummet och att samtalet helst ska angå också dem som inte står mitt i rummet.

Paul Tenngart: Mitt svar på din fråga är också ett ganska distinkt nej. Jag tror det är väldigt viktigt att bevara en mångfald, att vi kan få göra olika saker, att vi måste göra olika saker. Det tycker jag att Anna Williams formulerade väldigt bra, att det är viktigt att det får vara så. Jag skulle väl kanske till och med sträcka mig så långt som att bråka lite med dig där, Rikard, och säga att vi har kanske inte *ett* instrument, utan vi har *många* språkliga instrument och

det tycker jag att vi ska få ha och det gäller ju också format, alltså olika sorters format som vi måste få ha. Det viktiga att påpeka är det epistemologiska förstås, som föredragshållarna väldigt väl har framhållit. Alltså, det är olika saker, olika kunskaper man kan nå genom olika format. Den här avhandlingen eller monografin ger en viss sorts kunskap, några artiklar och en kappa ger en annan sorts kunskap och de här mer modellartade artiklarna som man skriver för internationella tidskrifter ger en annan kunskap, och jag tycker inte man kan förbjuda någon av dem utan de ger olika sorters kunskap och det är viktigt att de, och man, får göra det. Sedan är det förstås en annan sak – det rent forskningspolitiska, som Annelie var inne på. Det håller jag helt med om. Men olika sorters stilar måste också få finnas med, för vårt ämne har ju faktiskt väldigt olikartade material och det är olikartade undersökningar som vi gör. Och därmed vill jag nog också ifrågasätta lite om vi alltid vill vara trogna litteraturen. Jag tror inte alltid vi bör vara det.

Rikard Schönström: Tack ska ni ha för de svaren. Jag hade nästan förväntat mig det, att ni alla skulle säga att självfallet ska vi tillåta oss att skriva om olika saker i olika sammanhang. Mångfalden är viktig. Och det är möjligt att det är det som är själva definitionen på litteraturforskarens verksamhet. Nämligen det att vi befinner oss eller kan agera i olika sorters skrivrum. Det är kanske det som är vår styrka. Men är det inte ändå så, och det har konferensen också visat, att vi allihop har ett slags dröm om att kunna skapa ett akademiskt språk som skiljer sig från det traditionellt vetenskapliga? Att vi på något vis skulle kunna ta lärdom av litteraturen och skriva på ett annorlunda sätt? Finns inte risken, om vi nu delar upp oss och så att säga spaltar upp vår personlighet i en förmedlare, en forskare och en estet eller skönande – finns inte risken då att vi befäster gränserna mellan dessa olika diskurser i samhället? Så att vi, när vi forskar, är traditionellt veten-

skapliga och när vi kommunicerar med en bredare publik betar oss ungefär som journalister brukar bete sig och så vidare. Förstår ni vad jag menar? Jag tycker ändå det har funnits som en sorts undertext i många av föredragen att vi faktiskt vill åstadkomma någonting annat än det traditionellt vetenskapliga språket. Jag låter den frågan gå runt också.

Cristine Sarrimo: Bara en kort kommentar beträffande att vi alla egentligen är misslyckade skönlitterära författare. Den kommentaren får många journalister också, i alla fall kulturjournalister, att vi vill ju egentligen bli författare, riktiga författare – eller hur?

Anna Adeniji: Jag reagerar lite på den här uppdelningen, på att den är så strikt. Jag tänker att det måste finnas en mångfald av språk i alla de här delarna. En annan målgrupp som vi inte gärna talar om, och inte gärna vill kännas vid, det är politiker. Hur ser forskningens förutsättningar ut? Den här fantastiska beskrivningen av avhandlingen, alltså avhandlingen som behöver en intrig och allt det där, det är ju fantastiskt, men när vi söker pengar för någonting måste vi i princip presentera våra resultat innan vi har påbörjat forskningen, för att överhuvudtaget få göra det vi vill göra. Den förutsättningen står ju helt emot kvalitativ forskning överhuvudtaget, men särskilt den som har skrivandet som metod. Det tror jag också är viktigt att vi öppnar upp, tyvärr måste vi tänka strategiskt också i det här.

Jag vill ta ett exempel, ett namn som inte har nämnts ännu, nämligen Hanna Hallgren, som jag hade privilegiet att vara doktorandkollega med på Tema Genus i Linköping. Hon är litteraturvetare och skrev 2009 en text som hette ”Det transversala språket. Att förnimma världen”. Hela hennes idé var här att undersöka gränserna mellan vetenskap, poesi och litteraturkritik. Hon sökte pengar för detta och har nu äntligen fått pengar inom ramen för konstnärlig forskning, där projektet he-

ter ”Skrivande som metod” och där hon just kombinerar sitt poetiska skrivande, sin vetenskapliga verksamhet och litteraturkritiken. Jag tänker att det är ganska talande att hon var tvungen att vända sig till konstnärlig forskning för att det överhuvudtaget skulle passera. Och där kan man ju också tänka strategiskt: att man kanske ska våga se utanför sin ämnesmässiga ram när man söker pengar, och inte vara rädd för det.

Cristine Sarrimo: Jag kan inte riktigt svara på din fråga därför att för mig är det också individuellt, och sedan kanske jag tillhör den grupp litteratur- eller textforskare som ofta har ett pragmatiskt förhållningssätt till skrivandet. Jag är anpassningsbar som skribent och jag ser det ofta som en del av min professionalitet. Så jag har inte alls någon form av inre behov eller personligt, känslomässigt driv på det sättet. Det är klart att det finns där, men när jag får ett skrivuppdrag eller ger mig själv ett skrivuppdrag så har jag nog ett instrumentellt förhållningssätt till det. Och det kan ju också uppfattas som en stor brist hos mig, men jag har skrivit under så pass många år och jag har ofta jobbat under tidspress, och jag tillhör också den gruppen människor som tycker det är rätt juste att ha deadlines, om jag nu vågar säga det när det sjungs långsamhetens lov. Jag tillhör gruppen som tänker på min egen karriär pragmatiskt. Det kanske man också ska våga säga till nyanlända doktorander, att se till att få jobbet gjort. För allt det intressanta du kan göra *sedan*, det är ju allt det intressanta du kan göra när du *är* disputerad. Men det är ju det som är så skrämmande i vår profession, att man inser att den gränsen lätt skjuts framåt i tiden. Man tänker att när jag blir professor, då ska jag göra allt det fantastiska.

Annelie Bränström Öhman: Jag tror att det är bra att man låter de gamla fördomarna, schablonerna, resa sig upp och gå ut och gå runt i rummet, exempelvis att litteraturforskare

skulle vara misslyckade skönlitterära författare, precis som rockjournalister sägs vara misslyckade rockmusiker och så vidare, vi vet hur det låter. Men där tror jag, – jag har det lite grann som en käpphäst – ni hörde det i föredraget också, – att man begår ett stort misstag om man privilegierar det experimentella eller det skrivande som närmar sig, i vårt fall – som litteraturvetare – ett litterärt uttrycksätt, eller som tar eller söker inspiration eller dialog med det. Allt handlar ju om vad man har för syfte, vilket ämne man har, det var ju också det jag citerade från Toril Moi: vilken är din forskningsfråga? Det är ju en av de frågor som man ställer till de flesta studenter eller åtminstone doktorander men följdfrågan är inte lika självklar. Vilket skrivsätt tror du din forskningsfråga kräver? Hur ska du skriva? Den frågan, menar jag, borde ställas. Och det är ju ett svar du ger, Cristine. Du har valt ditt skrivande och har en trygghet i stilen, men den måste vara relaterad till dina forskningsfrågor och syften. Det är jätteviktigt, för ibland ställs man inför – som du, Anna, var inne på i ditt föredrag – vad som händer när den roliga, experimentella texten landar i ett rum med studenter. Alla vill göra samma sak, eller det vill ju inte alla, men många känner sig inspirerade och det är naturligtvis inte det som är meningen. För då skulle man ju ha ett normativt anspråk med det och då förfelar det ju hela syftet. Jag har fått olika varianter av frågan som en kollega ställde till mig: Men tänk om alla skulle göra så här, hur går det då? Jag blev ganska förvånad första gången jag hörde frågan, för så hade vi inte tänkt. Har man någon gång skrivit skönlitterärt och litteraturvetenskapligt och litteraturkritiskt, så vet man att det är olika uttryck. Jag vill visst inte skriva en roman när jag skriver litteraturforskning. Det kanske jag också någon gång skulle vilja, men jag skulle absolut inte skriva en roman som är en förtäckt analys av Sara Lidmans författarskap. Då skulle jag ju skriva en egen roman. Det finns en professionell värdighet som innebär

att man inte försöker fejka någonting annat, utan det handlar om att ha en flexibilitet och rörlighet i stilen. Jag tänkte bara också nämna, eftersom Hanna Hallgren nämndes, och jag tycker det är väldigt viktigt att synliggöra andra sådana pågående projekt, att Maria Margareta Österholm i sin ”gurlesqua” stil har en avhandling som hon disputerar på i december i Uppsala. Det finns andra exempel på hur man gör den här typen av genreöverskridande, öppnande forskningsprojekt, men jag tycker att det är viktigt att man inte osynliggör eller marginaliserar dem i forskningsrummet eller i det litteraturvetenskapliga rummet, utan faktiskt tar in dem i diskussionen. Vad gör det här med ämnet, vilka diskussioner ger det? För om man frågar: vilket skrivsätt kräver din forskningsfråga? kanske man också ska fråga: vilken diskussion kräver det här sättet att göra litteraturforskning på? Att också se det som en utmaning för oss, som läsare och mottagare.

Bara en liten sak till, en liten kommentar, apropå strategier för forskningsansökningar. Jag tror det vore värt att slåss för att de estetiska, kreativa och konstnärliga aspekterna som finns inom vårt område också blir synliga – även om inte alla av oss har möjlighet att söka just konstnärliga forskningsanslag. Det är en forskningspolitisk anmärkning, men det är viktigt att notera att beviljandegraden ligger på ungefär två–tre procent för estetiska ämnen som litteraturvetenskap, medan den är högre för konstnärliga projekt.

Paul Tenngart: Jag kan bara hålla med om det. Vi är många och vi gör på olika sätt, men samtidigt finns det ju principiella skillnader mellan det vi gör och vad andra grupper gör. Och det är kanske lite min käpphäst att, och det tror jag är viktigt att påpeka, när man kämpar om medel och man kämpar för ämnets status och så, att litteraturvetare gör någonting som ingen annan gör. Det tror jag är viktigt. Men sedan kan vi göra det på olika sätt, men vi har då vissa format, vissa sätt att arbeta som ock-

så har med vårt speciella kunskapsområde att göra. Och det tror jag är väldigt viktigt när man argumenterar för det, att vi gör någonting som ingen annan gör, och vi gör det på det här sättet och det är viktigt att inte argumentera på sidospår när man argumenterar för litteraturvetenskapen – att vi ska ha mer pengar och så där – utan ta fasta på det som egentligen är självklart för oss: att det är viktigt att forska om litteratur. Det måste man göra på vissa sätt, som är bättre än andra. Jag har precis avslutat ett samarbete med statsvetare och vi gjorde ett specialnummer av *Statsvetenskaplig tidskrift*. De statsvetare som vi samarbetade med var lyriska över vårt språk. Vi försökte vara ”wissenschaftliga” i den miljön, men det lyckades tydligen inte, för de var så ”äh, det är så härligt att läsa er för ni kan ju skriva”. De återkom med samma ord: våra texter var så underhållande. Det är ju smickrande på ett sätt men det var inte riktigt underhållande vi ville vara, utan det sättet att skriva bra på, som kan vara medryckande, som flyter på och så, det vill ju vi hävda är ett viktigt verktyg för att undersöka något. Och det är ju inte för att underhålla vi får pengar från staten – det är ju inte det faktiskt – utan det är för att våra medel, som kan vara underhållande – det är väl bara kul om de kan vara de också – är epistemologiskt viktiga för vår kunskap.

Rikard Schönström: Tack så mycket ska ni ha! Jag tror att vi ska ge åhörarna möjlighet att kommentera vad som har blivit sagt nu också. Ja, ordet är fritt.

Vi kan väl tillägga att om det är någon som vill säga någonting spännande om de här problemen utan att omedelbart anknyta till den här diskussionen är det också möjligt.

Anna Adeniji: Vi har pratat om den första uppgiften och den tredje uppgiften. Jag tycker det är viktigt att lyfta den *andra* uppgiften också, nämligen utbildningen. Alltså hur tar vi upp de här frågorna i utbildningen, både på

grundnivå och högre nivå? När vi pratar om metodkurser, till exempel, pratar vi om olika gener, pratar vi om sätt att skriva, alltså just de här kopplingarna mellan epistemologi och form. Det skulle jag vilja lyfta.

Cristine Sarrimo: Ett tillägg till det som du berättade om din B-student, Annelie, och som jag som lärare och pedagog märkt allt oftare och just i samband med skrivuppgiften, är att jag i framtiden måste skapa rum för att prata om den här processen på olika sätt. I den genusvetenskapliga kontexten har jag märkt att det bara blir viktigare och viktigare. Inte bara för att jag har många unga kvinnor som studenter, utan även för att vi på Malmö högskola ofta rekryterar studenter som inte har svenska som modersmål: att komma in i det akademiska rummet som ny och oerfaren och inte ens förstå vad det är för system som råder. Sådana studenter möter jag väldigt ofta. Dels har det med själva institutionen att göra, dels också med vad vi som institution har för förväntningar på våra studenter, på vad de ska göra. Skrivandet blir då en examinationsuppgift och då är jag kontrollanten som ska säga att det här är bra, tillräckligt bra, eller det här passar inte. Du är ute eller du är inne. Jag tror att det blir mer och mer viktigt, i alla fall om man ska ta en annan uppgift på allvar, nämligen uppgiften som syftar till breddad rekrytering. Jag tror att man måste skapa något slags plats i våra trängda scheman och bland våra futtiga resurser för att föra det här samtalet med många studenter. Jag hade önskat att jag själv fått något liknande när jag blev doktorand. Det tog väldigt lång tid innan jag förstod systemet. Så där måste vi kunna tradera vår erfarenhet och våga prata om det här. Och det är det jag menar med det viktiga förkroppsligandet i akademien. Det har ju med så mycket annat att göra än själva produkten som vi förväntas prestera, men vi vågar nästan aldrig prata om det. Framför allt inte med våra egna studenter. Men det måste vi börja

göra. Vi som är handledare måste försöka ta på oss ansvaret och prata om misslyckandet som hela tiden ligger på lur i utvärderingssystemet och ofta är svårhanterligt och känsloladdat för många människor.

Rikard Schönström: Jag tycker det var väldigt fint att Anna nu tog upp den andra uppgiften också. Den har vi ju inte diskuterat så mycket, kanske inte alls egentligen, under konferensen. Personligen tycker jag att det är mycket intressant också att diskutera förhållandet mellan forskning och undervisning, just när det gäller litteraturvetenskap. Jag inbillar mig att det förhållandet ser lite annorlunda ut i vårt ämne än i andra ämnen. Jag tror att när undervisningen är som bäst i litteraturvetenskap så är den faktiskt också en sorts forskning. Och det kunde man ägna en hel konferens åt.

Erik Zillén: Jag tycker också att det är väldigt intressant att det pedagogiska perspektivet kommer fram, för det akademiska skrivandet är ju någonting som i väldigt stor utsträckning reproduceras i vår undervisning. Det är där vi lägger grunden för hur vi kommer att skriva framöver. Toril Moi-citatet, att även en avhandling behöver en *plot*, det är nog någonting som vi alla kommer att bära med oss från den här konferensen – det är ju väldigt slagkraftigt. Och det narrativa är förstås ett sätt att skapa driv, som du talade om Annelie, men också sammanhang och spänning i en framställning. Men det finns ju faktiskt också en annan strategi som vi har talat ganska lite om och det är det argumentativa. Det tycker jag är värt att fundera lite över: vilken roll spelar det argumentativa i den litteraturvetenskapliga praktiken? Den argumentativa diskursen gör oss snarare till filosofer än till författare, och om det är så att vi tycker att ett kritiskt tänkande är någonting som vår verksamhet, den humanistiska forskningen, ska förmedla till våra studenter så tycker jag att det argumentativa, konsten att bygga upp en argu-

mentation, är någonting oerhört centralt, som vi måste förmedla. Vi har också pratat om vikten av samtal. Att argumentera är ju också att samtala. Det är att samtala med sig själv i den enskilda framställningen men det är också att samtala med andra, för vi är hela tiden delaktiga i en argumentation, i ett samtal. Så det tycker jag är en enormt viktig kategori som vi också måste komma ihåg.

Ingemar Nilsson: Jag är idéhistoriker i Göteborg. Jag skulle bara påpeka att längtan eller behovet av att utveckla ett akademiskt språk som är närmare det personliga och det kanske litterära – det är inte unikt för litteraturvetenskapen utan finns inom samhällsvetenskap och hela humanioran. Och det är som ett slags moment 22 som gör att det är väldigt svårt att utveckla det här på ett bra sätt och flera i panelen har berört det. För 20–25 år sedan såg jag en utredning som baserades på doktorander i samhällsvetenskap i Göteborg och där många av doktoranderna sa att nu när de skulle skriva sin avhandling så ville de bryta mot det akademiska språket: de ville skriva mera personligt, de ville använda hermeneutik och strukturalism och inte använda den positivistiska mallen som det finns för mycket av i forskning inom nationalekonomi och psykologi och så vidare. Men det blev ju inte så och de fick sedan frågan efter några år att ja, varför ser avhandlingen ut precis som en traditionell avhandling ändå? Och då svarade de som regel att ja, men jag måste ju meritera mig för tjänster och mina lärare kommer aldrig att ge mig förord för en tjänst om jag skriver en avhandling som avviker allför mycket. Senare när jag får en tjänst kan jag börja skriva mera fritt. Men då hade ju forskaren redan lärt sig det positivistiska språket och skulle alltså förlora, ungefär som Annelie sa, i kampen om poäng och i kampen om publikationer om de skulle lära om. Det här höll man på med hela tiden – det är inte förrän man är som jag, pensionerad professor, som man kan börja skriva precis

som man vill. Så jag tror att det är svårt; hela systemet gör att det är nästan helt omöjligt att bryta mot den rådande normen för forskning och för hur avhandlingar ska se ut – i litteraturvetenskap, i idéhistoria och även i samhällsvetenskaper.

Roland Lysell: Det jag funderar på här, är att det har blivit en lite olycklig motsättning mellan ett slags scientistiskt ideal och ett ideal att skriva fritt. Det finns ju, som föregående talare berörde, också andra möjligheter att bygga upp en akademisk, humanistisk och litteraturvetenskaplig diskurs. Det finns nämligen hermeneutiska traditioner som arbetar med dialektiska modeller och det finns dekonstruktiva skrivsätt – och det är väl där vi kan sätta in en stöt, där vi har något alldeles eget, alltså en egen akademisk tradition, nämligen att vi är en frizon. Här kan vi sitta och argumentera utan att tänka på *vem* det är som säger något, hur gammal vederbörande är, vilket kön vederbörande har, vilken hudfärg vederbörande har – det är alltså ett samtal som beror av argumenten. I det dagskritiska sammanhanget har det blivit så att kultursidorna mer och mer intresserar sig för vem det är som har skrivit, hur känd skribenten är, hur kort den skriver, hur ung den är – vilket man helst ska vara. Vad gäller det vetenskapliga så har vi faktiskt en fiende, i Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond, där – jag har alltså hört det explicit från de personer som suttit i maktställning där – vi alltså skall argumentera på ett sådant sätt att vi talar om vad vi gör så att personer som arbetar i andra ämnestraditioner direkt begriper vad vi tänker göra med våra pengar och under våra år. Det vill säga, konkret uttryckt, den originella frågeställningen, den irriterande frågeställningen, den besvärliga frågeställningen får inget utrymme i ett sådant system.

I ett system där man i stället litade på de personer som hade fått tjänster i det akademiska, vilket en del av oss kan vara glada över att

vi har, så finns det trots allt där ett utrymme – som nu statsmakten försökt minska – som inte finns i forskningsrådets utlysningar. Det vill säga att statens ekonomi tvingar oss att så att säga kämpa mot en rationalitet som står emot den kreativitet vi ibland känner. Varför inte ge en lovande forskare pengar för ett projekt som är svajigt, som är irriterande men som ställer väsentliga frågor? Ja, det vågar ju ingen. Jag tror att i en värld där vi känner dessa yttre fiender mer och mer så måste vi konstatera oss och hitta olika strategier som är offensiva, som inte bara utgör respons, utan tillåter att vi själva går ut och säger att det här gör vi och så här gör vi och vi gör det därför att vi till exempel är intresserade av det frågande och inte det besvarande. Vi gör detta, inte för att vara bekräftande utan för att vi vill hitta något nytt. Vi vill i likhet med poeterna söka det oregelbundna, tystnaden, det besynnerliga i språket.

Annelie Bränström Öhman: Jag skulle bara vilja göra en kort liten respons på det inlägget, i det första du sa, Roland, om att man eftersträvar en personlig stil och att du i stället ville lyfta fram det som redan finns i dekonstruktionen, poststrukturaliska ansatser och annat, så vill jag bara säga att det som flera av oss har pratat om här, det är också en väldigt väletablerad och lång forskningstradition, nämligen den feministiska, och den är till stora delar lokaliserad inom samma kunskapsfält och samma teoretiska fält som du nämner. Det är det ganska viktigt att göra klart. Även om feminismen befinner sig mer i det jag kallar för ”det tvärvetenskapliga korsdraget”, tror jag att det är viktigt att se att vi i det samtalet inte kan tala om att vi genom våra argument har en frizon – som inte handlar om kön, etnicitet och sekularitet. Det kan man inte säga och jag tror, faktiskt, att jag säger tack och lov att vi inte har det inom den forskningstraditionen, utan att vi där i stället ser på just situationen som avgörande och på kontextualiseringen som kräver reflektion. Vi har ingenstans ett

sådant akademiskt rum, en sådan akademisk frizon där det är helt oberoende av vem som säger en sak: hur argumentet mottas, lyssnas på eller inte lyssnas på. Det är en vacker vision, men där befinner vi oss inte.

Roland Lysell: Det tycker jag att vi gör här idag.

Immi Lundin: Jag tycker att det här, som har kommit upp hos de sista talarna, att våra fiender kanske är de som bestämmer hur vi ska skriva för att vi ska få pengar, det är viktigt att hålla i medvetandet. Sedan tycker jag att det andra som vi har talat om, som handlar om skrivandets problem, valens problem, det skulle jag vilja omformulera och säga att det är vårt privilegium. Det är de stora, de svåra problemen som också är de spännande problemen. Det är ju det som borde stå i vår arbetsbeskrivning. Så det måste vi normalisera, att det är inte lätt att skriva och forska, men det är spännande och det är viktigt och problemen sitter i att skapa utrymme för den här verksamheten.